

NOVINÁR V PROJEKCII VZDELÁVANIA A VÝSKUMU

JOZEF DARMO

K l ú č o v é s l o v á: osobnosť novinára – mediálna transformácia a zmeny v novinárskej profesii – problém všestranne rozvinutej novinárskej osobnosti – novinár a vzdelávací systém – informačná spoločnosť a hodnotová, profesionálna prestavba novinárskej profesie

Problém osobnosti novinára sa dostáva medzi prioritné otázky transformácie slovenskej žurnalistiky na podmienky pluralitnej demokracie a slovenskej štátnosti. Je to aj kľúčová problematika výskumu novinárskej profesie vôbec. Po období totality sa sústreďuje nebyvalý záujem o túto problematiku aj v súčasnej vede krajín strednej a východnej Európy. Prirodzene, východiská a ciele tohto nového záujmu odrážajú už pluralitný, od pseudomarxistických totalitných „teórií“ oslobodený pohľad, ktorý navyše sústreďuje pozornosť aj na historicky podmienený pôdorys demokraticky aktivizovaných štátov k vlastnej kultúrnej komunikačnej identite. Ak bol predtým záujem o novinársku osobnosť motivovaný predovšetkým stranícky orientovanou otázkou jeho ideologickej prípravy, dnes je tento záujem o osobnosť novinára sústredený predovšetkým na jej vlastný vnútorný tvorivý život, na profesionálne otázky podmienené kvalitatívne novými, hlbokými zmenami, ktorými prechádza posttotalitná spoločnosť v procese jej všeobšiahlej transformácie na podmienky pluralitnej demokracie. Tento posun súvisí tiež s presunmi na poli ideologických konfrontácií totalitných a demokratických spoločenských v otázkach masmediálnej politiky, ochrany ľudských práv a novej civilizačnej fázy informačnej spoločnosti.

V minulosti sa celá mnohohrstevná problematika štúdia osobnosti novinára skúmala viac-menej v ideologicko-inštrumentálnej rovine. Dnes však táto problematika nadobudla aj aktuálny sociálny, sociologický a profesionálno-praktický význam. Preto jej riešenie je jednou z dôležitých úloh pre súčasný a perspektívny rozvoj spoločenskej a masmediálnej komunikácie. Ukazuje sa potreba, aby sa táto úloha riešila na úrovni požiadaviek doby, potrieb rozvoja pluralitného politického systému, pluralitnej demokracie, nástupu civilizačného rozvoja informačnej spoločnosti, komunikačnej funkcie žurnalistiky v nej, ale aj ako žurnalistiky suverénneho štátu, integrácie národnej a občianskej spoločnosti, jej občianskej, estetickej a kultúrnej výchovy. Znamená to, že súčasný výskum musí dôsledne zvládnuť teoreticky všetky súčasné poznatky o novinárovi, o všetkých zložkách štruktúry jeho osobnosti a aktivít.

K významnému okruhu patria ciele, prostriedky, formy a metódy vzdelávacej prípravy súčasných a budúcich novinárov. Tento projekt musia určovať požiadavky všestranného vedeckého štúdia tejto profesie v procese jej radikálnych zmien. Novinár, to je aj sociálno-biologická podstata človeka, človek ako syntéza tvorivých síl, ktoré sa prejavujú počas jeho produktívneho veku. Ukazuje sa, že bude nevyhnutné analyzovať problematiku, ako sa menila novinárska profesia v priebehu dejín novinárskej činnosti, a kritériá na novinársku osobnosť počas celého historického vývoja masmediálnych komunikačných systémov. Vzájomná koexistencia, vzájomné pôsobenie s tlačou, novinárstvom ako činnosťou sa začína vtedy, keď sa novinár vyčlenil z „masy“ nešpecifikovaných povolání a stal sa profesionálnym novinárom. To zna-

mená, že novinárstvo sa stalo nielen jeho dominantnou pracovnou aktivitou, ale aj zdrojom materiálnej existencie. Až vtedy sa stal problém novinárskej osobnosti problémom komplexným, teda profesionálnym a sociálnym. Preto je novinár dnes objektom skúmania mnohých oblastí spoločenskovedného poznania – filozofie, sociológie, psychológie, histórie, etiky, estetiky, práva, pedagogiky, ale aj neurofyziológie a psychiatrie, a je tiež objektom literatúry i umení a špecializovaného novinovedného výskumu dnes už početných mediálnych vedeckých inštitúcií. V súčasnosti sú to už všetky oblasti duchovnej činnosti novinára, jeho sociálnej roly a sociálnej existencie. Pravda, každá z uvedených disciplín pristupuje k riešeniu tohto výskumného problému – skúmania novinárskej osobnosti, z pozície vlastného predmetu a metodológie. Preto možno skúmať a riešiť problémy novinárskej osobnosti a aj problematiky jej vzdelávacej kultivácie iba úzkou spoluprácou výskumných pracovníkov týchto jednotlivých vedeckých disciplín, kde má veda o masmediálnej komunikácii integrujúcu funkciu.

Výskum novinárskej osobnosti predpokladá už v bádateľskom procese tvorivé uplatnenie metodologického princípu – komplexnosti výskumu. Je známe, že proces formovania osobnosti je dialekticky spätý aj s procesom jej samoformovania. Vzdelávanie je tiež procesom samovychovy. To predpokladá, aby vzdelávacia prax sledovala nielen ciele a kritériá pedagogických zásad, ale ju chápala ako bezprostrednú konkrétnu činnosť smerujúcu k modelovaniu jej pripravenosti plniť špecifické roly tejto profesie. Toto konštatovanie má mimoriadny dosah tak vo vzťahu k samotným adeptom novinárstva, ako aj k ich učiteľom vo vzdelávacích inštitúciách a k celej architektúre vyučovacích odborov.

Jedným zo základných atribútov štruktúry osobnosti novinára je jeho filozofická, národnokultúrna a hodnotová orientácia, jeho postoj k národným záujmom a k ľudským právam. Bez nich niet novinárskej osobnosti. Tento osobnostný postoj je nielen výsledkom sociálneho, národného, občianskeho uvedomovacieho procesu, ale nese v sebe aj isté črty charakteru osobnosti, ktorá je výrazom jej osobnostnej organizovanosti. Je to vlastne spôsob duševno-praktického osvojenia si sveta, ktoré je integrované v samotnej tvorbe osobnosti. Novinár svojou tvorbou odráža reality sveta, svoj vzťah k svetu. Teda aj prítomnosť potrieb národného bytia, väzieb tohto bytia so svetom. Priamo pôsobí na jeho činnosť. Je to súčasne taká forma subjektivizácie poznania, ktorou si novinár utvára okrem konkrétneho sveta, okrem poznávania konkrétnej reálnej skutočnosti ešte aj svet ideálu, ktorý stelesňuje zmysel a ciele života, jeho kultúry.

Sme ešte len na prahu výskumov, ktoré by analyzovali také problémy, ako sú: osobnosť novinára ako predmet filozofického, psychologického a sociologického výskumu; výskumy, ktoré by sa kriticky vyrovnávali s pluralitnými koncepciami bádania novinárskej osobnosti. Prax našej žurnalistiky, ktorá sa nachádza z hodnotového hľadiska a metód práce v procese detotalizácie, demonštruje naliehavosť zmien práve v prestavbe novinárskej osobnosti a jej vlastnej hodnotovej sebareflexie. To len aktualizuje problém ďalšieho skúmania novinárskej osobnosti v celom jej komplexe. Tento výskum musí pokračovať o to naliehavejšie, lebo súčasný proces civilizačného nástupu informačnej spoločnosti produkuje nové otázky, nové problémy. Navyše sú tu aktuálne otázky časovo a historicky podmienenej transformácie našej spoločnosti na pluralitný spoločenský systém a transformáciou vyvolanými zmenami vo sfére novinárovej hodnotovej, profesionálnej vybavenosti a stereotypom praxe. Jedným z dôsledkov týchto zmien je aj akútna potreba projekcie nového vzdelávacieho systému a najmä jeho obsahu.

Rozpracovanie problematiky osobnosti novinára z pozície filozofie pluralitnej demokracie, komunikačných potrieb nastupujúcej civilizácie informačnej spoločnosti je prioritným, teoretickým základom na spracovanie takéhoto projektu. Otázky nezávislosti novinára, jeho právnej ochrany, vzťahov novinára k politickým stranám, k vydavateľom sú dnes osobitne páľivé. Na rozdiel od filozofického prístupu majú tu prioritný priestor prístupy právnej vedy. Majú význam nielen vedecký, ale aj praktický. Právna prax má vždy do činenia s osobnosťou novinára. Určuje nielen jeho miesto v pluralitnej spoločnosti, ale osobnosť novinára je sama nositeľom, kodifikátorom právnej istoty občanov v spoločenskom vedomí právneho štátu. Novinár vo svojej praxi sa stretá aj s prejavmi narušovania zákona. Zasahuje do formovania verejnej mienky. Spoluformuje právne cítenie. Prispieva k uvádzaniu „ducha“ právneho štátu do každodennej praxe. Táto rola osobnosti novinára v spoločnosti spätne pretvára i novinára. Má dôležitý význam aj na formovanie úrovne a integrity jeho osobnosti.

Na nové filozofické posúdenie čakajú početné publikované práce v krajinách strednej a východnej Európy, ktoré sa dotýkajú tzv. pseudomarxistickej principiálnej kritiky „mnohoznačných a v buržoáznej filozofii rozšírených koncepcií antropologického idealizmu a filozofického revizionizmu v otázkach vzniku a vývinu žurnalizmu, jeho realizácie a fungovania v spoločnosti“. Práve problém novinárskej osobnosti bol objektom najväčších propagandistických mystifikácií a konfrontácií ideológií marxistickej a pluralitnej vedy. Otázka osobnosti novinára, jeho miesta a roly v spoločnosti dostáva sa práve dnes medzi exponované problémy všeobšiahlej transformácie našej spoločnosti od totality k demokracii. Po totalitných vzoroch manipulácie novinárov straníckymi aparátmi sa dostávame k súčasným problémom nových nástrah manipulácie rôznymi záujmovými skupinami.

Namiesto proletárskeho internacionalizmu nastupuje maskované svetoobčianstvo a pseudoeurópanstvo v opätovnej negativistickej pozícii proti národným spoločenstvám usilujúcim sa o etablovanie vlastnej štátnej a kultúrnej identity a suverenity. A predsa ako pretým aj teraz ide o skutočnú slobodu novinára vo výkone jeho informačného servisu pre občana. Ide nám o novinársku osobnosť, ktorá sa vyznačuje pozitívnym národným sebavedomím, všehumánnosťou, uvedomelosťou podloženou vysokou mravnou kultúrou, humanistickými ideálmi, hlbokými a všestrannými vedomosťami. V polohe filozofických prístupov nám teda musí ísť o úsilie rozpracovať aj otázky vzťahu osobnosti novinára a národnej kultúry. To znamená hovoriť o jeho role a funkcii, o zmysle jeho aktivít v prostredí národných kultúr, v prostredí pluralitnej transformácie Slovenska do kontextu európskej kultúry. Bude to však aj podiel osobnosti novinára (v kontexte kultúrnej funkcie žurnalistiky) na rozvíjaní národnej kultúry, jej začleňovania do európskej a svetovej kultúry. Slovom, treba nám začleniť výskum osobnosti novinára aj do celkových civilizačných a kulturizačných procesov spoločnosti európskeho a svetového univerza s prihliadnutím na celoeurópsku integráciu národov, ich národných štátov na princípe partnerstva, a teda aj integrácie a prepojenia ich informačných systémov.

Spoločenské vedy musia vypracovať koncepcie, pohľady na jednotlivé stránky osobnosti novinára v oveľa citlivejšej optike, než to bolo doteraz. Filozofia podáva syntetickú charakteristiku rôznych komponentov spoločensko-teoretického, hodnotového, svetonázorového vývoja osobnosti všeobecne, ktorú však možno aplikovať aj na osobnosť novinára. Psychológia je akoby mostom medzi sociálnymi a biologickými vzťahmi osobnosti a možno ju úspešne aplikovať aj vo výskume novinárskej osob-

nosti. Tieto otázky sa však dostávajú do výskumného poľa týchto disciplín iba sporadicky. Samotná veda o mediálnej komunikácii smermi svojho rozvetveného interdisciplinárneho bádania, metodológiou komplexného výskumu sa musí stať tým zjednocujúcim článkom, ktorý bude sústavnejšie integrovať nielen záujem týchto vedných disciplín do výskumu masmediálnej komunikácie, v našom prípade aj do výskumu osobnosti novinára v jeho novej úlohe „sociálneho inžiniera“, ale musí sa stať zjednocujúcim článkom integrácie disciplín aj vo vzdelávacej škále projektov ďalšieho vzdelávania.

Mimoriadne aktuálnym problémom komplexného rozpracovania problematiky osobnosti novinára, systémov jeho profesionálnej prípravy je posúdenie perspektív výkonu tejto profesie v podmienkach informačnej spoločnosti. Ukazuje sa ako naliehavá potreba zbaviť prístupy k tomuto komplexu problémov špekulatívnosti, abstraktného teoretizovania. Problémy všestrannej prípravy novinára a na jej základe produktívneho rozvíjania osobnostného priestoru treba preniesť z abstraktných podôb a skúmať túto otázku v projekcii súčasných informačných potrieb, konkrétnych sociálnych podmienok a očakávaných zmien v spoločenskej komunikácii. Na tomto základe sa treba pokúsiť objasniť historicky podmienený charakter tohto nového vývoja, etapy a jednotlivé stránky očakávaných spoločenských, profesionálnych zmien v novinárskej praxi.

V danom komplexe problémov, ktoré spájame s komplexným skúmaním osobnosti novinára epochy informačnej spoločnosti, sú aj otázky determinizmu, konformizmu a nonkonformizmu v jeho činnosti a konaní. Nové chápanie a výklad týchto otázok má dnes mimoriadny význam. Súvisí bezprostredne s transformačnými zmenami, ktoré prebiehajú v politickej a sociálnej pozícii novinárskej profesie v spoločnosti. Práve do týchto otázok vpašovali totalitné systémy svoju ideológiu, „svoje teórie“ konformizmu a nonkonformizmu. Máme na mysli vulgarizáciu „pravo“ i „ľavo“ oportunistického chápania determinizmu v novinárskej tvorivej činnosti.

Z toho, čo sme v súvislosti so skúmaním osobnosti novinára a jemu adekvátne zodpovedajúceho vzdelávacieho systému uviedli, vyplýva, že otázka vyššej, konkrétnejšej identifikácie samotného obsahu pojmu, či nedávno ideologizovaného pojmového spojenia „všestranne rozvinutej osobnosti novinára“, sa stáva dnes otázkou výsostne aktuálnou, a preto aj najdiskutovanejšou. Bez ujasnenia si toho, čo dnes rozumieme pod pojmom všestrannej novinárskej osobnosti, a to v nových podmienkach informačnej spoločnosti, v podmienkach novej roly a kvalít masmediálnej komunikácie, nemožno zodpovedne pristúpiť ani k riešeniu takých úloh, ako sú prognózy budúceho vzdelávania novinárov, systémov tohto vzdelávania, vypracovania prognóz očakávanej kvalifikačnej štruktúry budúcich redakčných kolektívov v oblasti klasických a elektronických médií, nových médií, ako aj vzdelávacích potrieb v oblasti inštitucionálnej, vydavateľskej a redakčnej personálnej politiky.

Ako teda chápať problémy súčasného profesionálneho rozvoja osobnosti novinára? Odpoveď je o to zložitejšia, že kategórie „všestranosti“, „harmonickosti“ rozvoja osobnosti vôbec a v novinárskej sfére zvlášť nie sú v odbornej literatúre rozpracované. Súčasný stav a úroveň politického novinárstva predpokladá predovšetkým, a to je vo všeobecnej rovine prijímané ako kategorický imperatív, všestranne a súčasne hlboké špecializované vedomosti, vysokú kvalifikáciu a špecializáciu. Problém je však v tom, že obsah tejto „špecializácie“, kritériá na špecializáciu nemožno stotožňovať s kritériami, ktoré vyplynuli z klasickej delby práce v žurnalistike, odvodené

od klasickej delby práce v spoločnosti vôbec. Kritériá kvalifikácie už v podmienkach vedecko-technickej revolúcie a následne civilizácie informačnej spoločnosti, v podmienkach komplexného systémového, syntetického poznávania sveta sú kvalitatívne odlišné. Pod špecializáciou teraz v zásade chápeme čo najhlbšie vedomosti, a čo je nové – vedomosti všestranné, schopnosť pracovať s obrovským fondom počítačových databáz. A tak pojem špecializácie v žurnalistike si nielenže neprotirečí, ale priamo podmieňuje formovanie všestranne rozvinutej osobnosti.

Ak máme aspoň čiastočne zhrnúť spektrum námetov a prístupov k vedeckému riadeniu procesov formovania, vzdelávania všestranne rozvinutej osobnosti novinára a projektovania systémov jeho profesionálnej prípravy, prichádzajú do úvahy tieto okruhy problematiky:

1. Je to rozpracovanie systému ukazovateľov hodnotenia činnosti, tvorivosti práce novinárov, ich potrieb spojených s reprodukciou a rozvíjaním tvorivých schopností, pracovnej profesionálnej spôsobilosti, možnosti hodnotovej orientácie (t. j. ich vzorov), schopnosti pracovať v moderných databázových sieťach a Internete.

2. Je to rozpracovanie systému noriem a ideálov, ktoré určujú a budú určovať smery formovania osobnosti novinára. Ide totiž o to, že v procese všestranného rozvíjania osobnosti novinára je nevyhnutné skúmať základné funkcionálne úrovne subjektu tvorivej novinárskej činnosti – teda od biologickej a filozofickej úrovne k inštitucionálno-sociologickej (novinár v systéme rolí redakcií, ktoré predstavujú isté sociálne systémy), k neformálno-sociologickej až po úroveň psychologickú (psychológia profesie, psychológia novinárskeho tvorivého procesu, psychológia redakcie ako typu podnikovej psychológie a podobne). Spracúvanie uvedených okruhov problémov sa iste nevyhne potrebe uskutočňovať istú dekompozíciu týchto úrovní a aspektov do hierarchického systému ukazovateľov nevyhnutných a dostačujúcich pre opis kritérií a vlastností novinárskej osobnosti. Na to, aby sme mohli zodpovedne vypracovať vedecky zdôvodnený systém odbornej prípravy a vzdelávania novinárov ako kontinuálneho procesu, je nevyhnutné analyzovať samotnú štruktúru osobnosti novinára v podmienkach súčasnej transformácie mediálnych systémov v projekcii utvárania informačnej spoločnosti, keď sa radikálne menia požiadavky na celý systém rolí, pracovných pozícií a technológií spracúvania, šírenia informácií a analyticko-komentatívnych novinárskych výpovedí. Už z povedaného je jasné, že nejde o jednoduchý problém. Jeho riešenie, vyjasňovanie sa neobíde aj bez diskusných konfrontácií, spracovania historických retrospektív sociologických a psychologických bádání, ako aj teoreticky zdôvodňovaných prognóz definícií novinárskej profesie. Objasniť vedecky funkcionálne väzby medzi všeobecnými elementmi štruktúr novinárskej osobnosti znamená odkryť zákonitosti formovania a vývoja novinára vyúsťujúce do profesionálnej osobnosti. Znamená to tiež objaviť nástroje, metódy a prostriedky, ako inšpirovať, koordinovať a riadiť tieto procesy.

Už zo spomenutého vyplýva, že príprava či spracovanie variantov vzdelávacej sústavy novinárov je a v blízkej budúcnosti bude neobyčajne dlhý, zložitý mnohotvárný proces, v ktorom sa prejavuje a bude prejavovať mnohotvárnosť úloh a cieľov tohto vzdelávacieho procesu na pozadí kolosálnych zmien v informačných sieťach a ich technológiách. Zatiaľ je rozvinutie osobnosti novinára, hľadanie jej adekvátnej podoby či schopnosti obstáť v súčasných podmienkach zmien späté s hlbokou špecializáciou v niektorých oblastiach novinárskej činnosti a predpokladá súčasne široký a flexibilný diapazón mnohostranných, mnohotvárných záujmov, teda istú univer-

zalitu, čo budú podmieňovať nielen zmeny novinárskej práce, ale aj tvorivých stránok novinárskej činnosti. Z tohto hľadiska budú nepochybne priestorom nášho výskumného záujmu tie štruktúry novinárskej činnosti, ktoré v sebe integrujú tri základné sféry:

1. Profesionálno-pracovná, kde sa tvorivá aktivita novinára prejavuje najintenzívnejšie.
2. Spoločensko-politická, sféra bezprostrednej praktickej výchovy, vzdelávania, prejavu účasti na procesoch spoločensko-politických zmien pluralitnej spoločnosti.
3. Spôsobu života, životného štýlu, kde dochádza k obnove fyzických, duševných, intelektuálnych, emotívnych síl novinára, k obnoveniu jeho pracovnej spôsobilosti.

V doterajších pohľadoch, vo výskumných plánoch a v publikovaných prácach stretáme sa predovšetkým s výskumom osobnosti novinára vo sfére jeho tvorivej činnosti. K doteraz sledovaným otázkam analýzy samotnej tvorby novinára, jeho tvorivých postupov, obsahu a výrazových prostriedkov publicistiky pristupujú v dôsledku procesov vedecko-technickej a informačnej revolúcie i ďalšie, ktoré sa priamo či sprostredkované viažu k súčasným a perspektívnym tendenciám zmien v novinárskej profesii. Sú to v zásade dve tendencie:

a) uľahčenie práce novinára cestou zdokonaľovania technológie príjmu a spracovania informácií, vznik nových štruktúr, technológií, servisu informačných databáz, ich vstup priamo do tvorivého procesu;

b) nepretržitý proces, ktorý sa prejavuje zámerom, že práca novinára sa stáva čoraz zložitejšou, priame kontakty s realitou sú nahradzované sprostredkovanými údajmi, faktami cez informačný servis, časť prác, ktoré realizovali klasické tlačiarne, prechádza na redakčnú prípravu: redigovanie priamo na obrazovke, v elektronických médiách je to zvládnutie zložitých technológií redigovania na obrazovke a „skladania“ programu, programových celkov v počítačových sieťach.

A to nie sú jediné protirečivé tendencie, ktoré vedecko-technická a informačná revolúcia prinášajú do novinárskeho tvorivého procesu. Takúto protirečivú tendenciu badať aj v otázke mravných, etických noriem novinára v kontexte jeho tvorivej činnosti (dedičstvo totalitných systémov, prienik bulvárnych metód do novinárskej práce). Automatizácia, nové informačné technológie na jednej strane významne prehĺbujú kolektívnosť práce. No na druhej strane sa očakáva, že v celom rade fáz tvorivého procesu (redigovanie spoza manipulačného pultu počítačov) sa táto práca síce osobnostne individualizuje, ale navyše vzniká určité technologické odcudzenie od bezprostredných skúseností, ktoré novinárovi dával bezprostredný dotyk s reálnym životom v spoločnosti. Novinár čoraz viac pracuje s formalizovanými informáciami agentúr, Internetom, databázami informácií. To znamená, že informačná revolúcia posúva do zorného poľa výskumu a praxe nové problémy sociopsychologickej, psychologickéj „záťažovej“ povahy, spojené aj s perspektívnou organizáciou redakčných kolektívov. Pri riešení týchto otázok musíme nepochybne vychádzať z rolí masmédií v ére informačnej spoločnosti, svetových systémov komunikácie a potrieb riadenia v rámci celej sústavy zámerov súvisiacich s riešením úloh komunikačnej politiky. Sociálne riadenie v oblasti žurnalistiky predpokladá okrem iného aj cieľavedomé pôsobenie na procesy odbornej výchovy, vzdelávania novinárov, predovšetkým cez vybudované a perspektívne budované organizačné formy, systémy, cez kontakty a vzťahy, v rámci ktorých prebieha celoživotné „obrodzovanie“ tvorivej činnosti, tvorivej schopnosti novinárov. Je to aj formovanie širokospektrálneho typu novinára, schop-

ného saturovať rozmanité informačné potreby, pracovné aktivity a zručnosti, ktoré vyžadujú nové technológie informačných systémov. To nesporne ovplyvní obsah i rytmus pracovných aktivít novinára, potreby využívania voľného času na regeneráciu tvorivých síl a prejaví sa tiež v stimulácii sociálneho správania novinára (tvorivá činnosť v redakcii, zvyšovanie vzdelania, nadobúdanie profesionálno-technických zručností, sociálnokultúrnej, a politickej aktivity).

Na formovanie osobnosti novinára pôsobí a bude významne pôsobiť verejná mienka. Výskum tejto otázky úzko súvisí s problémom jeho spoločenskej prestíže, a to prestíže vo vlastnom novinárskom prostredí, v kolektíve redakcie, profesionálnej organizácie a prestíže vo verejnosti, kde sa prelína a prestížou povolania novinára vôbec. Súd verejnej mienky je nepretržitý. Verejná mienka nezriedka vplyva na osobnosť novinára. Často oveľa silnejšie než administratívna formalizácia jeho spoločenskej roly. Je tu však nebezpečenstvo rôznej manipulácie verejnou mienkou, inšpirovanou rôznymi nátlakovými skupinami, vyvolávaním davových psychóz, kampaní. Čeliť im znamená sformovať novinárov v osobnosti s vysokou úrovňou poznania stratégie spoločenského rozvoja a z profesionality plynúceho zdravého sebavedomia, ktoré sa opiera o overenú škálu hodnôt a historického poznania. To znamená okrem iného aj prehlbovanie procesu formovania osobnosti novinára v duchu hodnotových princípov, kultúry, historickej skúsenosti vlastného národa, národnostných spoločenských, všeludských princípov humanizmu, slobody, spolupráce národov, určovanej princípmi rovnosti, plurality a mierovej koexistencie. Výskum a štúdium vzťahov národnohodnotovej, záujmovej „ustrojenosti“ novinárov a ich európskej, svetovej, všeludskej univerzálnosti dáva možnosť rozšíriť a prehĺbiť charakteristiku funkcií národnoidentických faktorov žurnalistiky v univerzalite svetovej komunikácie, komunikácie medzi spoločnosťami národov. Budeme môcť plnšie a všestrannejšie objasniť mechanizmus a tendenciu prelínania vnútronárodných a medzinárodných štruktúr žurnalistiky. Naskytne sa nám možnosť hodnovernejšie a hlbšie pochopiť podstatu a hĺbku dnešných komunikačných procesov, ktoré prebiehajú v súčasných spoločnostiach národov, v ich integrácii do európskych a svetových informačných sietí. Z tohto hľadiska musíme oveľa hlbšie študovať úlohu vlastenectva (nie pseudonacionalizmu), európskej a svetovej hodnotovej univerzality ako významných obsahovotvorných faktorov vo vzdelávaní novinárov epochy informačnej spoločnosti, médií bez hraníc.

Po totalitnom internacionalizme, ktorý vedome potlačil našu národnú hodnotovú určenosť v prospech veľmocí, stáva sa v základoch výchovy osobnosti novinára aj opätovné osvojenie si dejinnej vývinovej línie nášho národa, života národnostných menšín, ktoré žijú v národnoštátnom priestore Slovenska, podieľajú sa na rozvoji našej ekonomiky, kultúry, ale i vlastnej kultúry prameniacej z kultúry materského národa. Pochopiť tento proces ako cestu, ktorá obohacuje našu národnú kultúru, náš kultúrny život, je veľmi dôležité. Dejiny, filozofické myslenie ako systémovo a teoreticky sformovaná hodnotová škála novinárskeho poznania sa stávajú základným prvkom výstavby novinárskej osobnosti a jej duchovného priestoru. Naša masmediálna veda disponuje už množstvom teoretických prác, ktoré sa vzťahujú na danú problematiku. Ide o to, aby sme naše poznanie v súlade s požiadavkami doby ďalej prehľbovali, systémovým prístupom k problémom ho obohacovali, a to aj v oblasti štúdia novinárskej osobnosti v novej pozícii pluralitnej demokracie.

Novinár, novinárska tvorivá činnosť a prax, veda, technika, ekológia a problém zdravia novinárov v podmienkach informačnej revolúcie, metodologické otázky fun-

kcionálneho prístupu problému k osobnosti novinára a jeho vzdelávania, to sú dnes naliehavé výskumné „objekty“ vedy. V procese informačnej revolúcie sa uskutočňujú či prebiehajú zásadné zmeny nielen v technológiách vôbec, ale aj vo sfére vlastnej tvorivej činnosti novinára, v podmienkach práce redakčných kolektívov. A takéto zmeny vždy viedli a v konečných dôsledkoch povedú k novým požiadavkám na systém vzdelávania, ktoré by malo smerovať k všestrannému, univerzálnemu modelovaniu novinárskej osobnosti ako elementárneho predpokladu jej pôsobenia v moderných prostriedkoch masovej komunikácie. Osobnosť novinára, zmeny v charaktere jeho práce v dôsledku informačnej revolúcie, ako aj súčasných úloh národnoštátnej a svetovej komunikácie sa preto musia dostať do popredia našej vedy v kontexte jej zaraďovania do systému vedy Európy a sveta. A, pochopiteľne, tieto skutočnosti sa stávajú aj predmetom pluralitnej konfrontácie poznatkov a skúseností, foriem a vzdelávacích koncepcií novinárov.

Adresa autora: PhDr. Jozef Darmo, CSc., Národné centrum mediálnej komunikácie – Novinársky študijný ústav, Pionierska 4, 812 46 Bratislava

Journalist in View of Education and Research

Jozef Darmo

Key-words: journalist's personality – media transformation and changed journalistic profession – issue of completely developed journalist's personality – journalist and educational system – information society and transformation of journalistic profession and values

In the past, investigation of journalist's personality was strongly effected by ideology. Now, this issue turns to an up-to-day social, sociological, and professional problem. There is a necessity to analyse the journalist's profession in the course of its historical changes wholly and complexly. In this study, the author describes basic attributes of the journalist's personality – philosophical, cultural and values orientation etc. At the same time, he draws attention to the necessity to design the new educational system, as well as to analyse the journalist's independence, his legal feelings, ethics, relations to the political parties,

to the publishers, as well as his role in shaping the public opinion etc.

The author presents a range of ideas and ways of how to scientifically regulate processes of forming a fully developed journalist's personality. These ways anticipate some degree of universality which would determine not only the journalist's work but also his creativity. The author describes three fields of scientific research in this area: professional/working, social/political and life-style fields of journalist's activity. Finally, the author refers to the overflow of national and international structures of journalism, and lists some urgent research tasks.